

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง
แบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี*
BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR ENHANCING POLITICAL CULTURE
WITH PEOPLE PARTICIPATORY PARTICIPATION IN LOCAL ELECTIONS
OF UTHAI THANI PROVINCE

พรชัย สารสุวรรณ, สุมาลี บุญเรือง, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

Pronchai Sansuwan, Sumalee Boonrueang, Tomsak Thongin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Pronchais011@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี และ 3. ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี โดยประยุกต์หลักอภิธานิธรรม 7 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและการสนทนากลุ่มเฉพาะ และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี มีทั้งหมด 8 ด้าน 1. การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2. ด้านการเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลที่เป็นผู้นำ 3. ด้านการเคารพกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย 4. ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง 5. ด้านความมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน 6. ด้านความไว้วางใจนักการเมืองและให้ความร่วมมือที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง 7. ด้านสามารถวิจารณ์การเมืองได้ในทางสร้างสรรค์ 8. ด้านไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ 2. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดอุทัยธานี คือ ด้านความเชื่อ

และด้านพฤติกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 แสดงว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 37.3 และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือ ด้านความเคารพต่อประธานและความคิดเห็นของสมาชิกในที่ประชุม ด้านความพร้อมเพียงกันประชุม ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ แสดงว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 78.8

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง; การมีส่วนร่วม; การประยุกต์หลักพุทธธรรม; หลักอปริหานิยธรรม 7

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the people's participatory political culture in Uthai Thani Province. 2. To study the factors affecting the people's participatory political culture in Uthai Thani. 3. To study the Bhaddhadhamma for enhancing the people's participatory political culture in Uthai Thani Province by applying the principles of Aparihaniyadhamma 7, conducted by the mixed research methods. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing key informants. Data were analyzed using descriptive content interpretation and focus group discussions. The quantitative research used questionnaires to collect data from 400 samples. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and multiple regression analysis.

The research results were found that: 1. The people's participatory political culture in Uthai Thani Province had 8 aspects, namely, 1. Having faith in the principles of democratic government. 2. Confidence and trust in the importance and dignity of people who were leaders. 3. Respect for the rules of democratic government. 4. Participation in political activities. 5. Sense of civic duty. 6. Trust in politicians and cooperation to participate in politics. 7. Being able to criticize politics constructively. 8. Not having a dictatorial spirit. 2. Factors that enhanced the people's participatory political culture in Uthai Thani Province were beliefs and behavioral aspects were at statistically significant level at 0.01 indicating that the factors of people's participation could jointly predict by 37.3 percent. 3. Buddhadhamma principles application for enhancing the people's participatory political culture in Uthai

Thani Province by applying the principles of Aparihaniyadhamma 7, namely, respect for the chairman and the opinions of members in the meeting. Readiness for a meeting in terms of meeting regularly indicating that the 7 principles of Aparihaniyadhamma could together predict by 78.8 percent.

Keyword: Political Culture; Participation; Principles; Buddhadhamma Application of Aparihaniyadhamma 7

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันที แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การมีสิทธิ เสรีภาพ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนทั่วไป ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคมและใช้หลักความเสมอภาคทางสังคม ยอมรับมติเสียงข้างมากหรือเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ยอมรับความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่แตกต่างเมื่อผู้ใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ กัน และมีสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ ตามสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนดไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย การที่จะปลูกฝังระบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญ หรือระบบใดระบบหนึ่ง แต่เป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ให้ประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และยึดถือปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เพราะฉะนั้นการที่จะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม หรือแบบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเรื่องที่ต้องปลูกฝังในสังคมไทย (อานันท์ ปันยารชุน, 2551) โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม วัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่เยาวชนและประชาชนทุกระดับอย่างต่อเนื่อง (สถาบันพระปกเกล้า, 2550)

การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน จะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเอง การที่ประชาชนมีอิสระทางความคิด ทางความรู้ ทางความสามารถ และรู้หน้าที่ของพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง หากประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี ก็เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี (ไพรรอรณ ปุริมาต, 2564) เมื่อพิจารณาในภาพรวมทางการเมืองจะเห็นได้ว่า จังหวัดอุทัยธานีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางการเมืองที่น่าศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี เนื่องจากจังหวัดอุทัยธานีมีนักการเมืองระดับรองหัวหน้าพรรคการเมืองกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่ในจังหวัด ทำให้มีความนำศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะจังหวัดอุทัยธานีมีประชาชนในพื้นที่จำนวนมากที่มีความตื่นตัวเพื่อเข้าสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง

ศาสนาธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ ได้ทรงสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมเพื่อการดำรงชีวิต และเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ สำหรับผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม หรือหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความสามัคคีของหมู่คณะ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน หลักอภิธานียธรรม 7 คือ 1. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม 3. ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5. ไม่ลุแก่อำนาจ ความอยาก ความเห็นแก่ตัว 6. รักสันติภาพ ชัดเกลาจิตใจอยู่เสมอ 7. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี (กำพล ศรีโท, 2566)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี โดยผู้วิจัยจะนำหลักอภิธานียธรรม 7 ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานีไปประยุกต์ใช้และปรับปรุงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี และสามารถนำไปพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานีให้ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 264,189 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุทัยธานี, 2563)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรโดยหากกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมจำนวนทั้งสิ้น 18 รูปหรือคน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดกับรองเจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านการเมืองท้องถิ่น 8 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุทัยธานี 3. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ 4 คน ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี 4. ผู้บริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานีและนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล 5. ตัวแทนประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง 2 คน ได้แก่ กำนันตำบลระบำ อำเภอลานสัก และ ผู้อำนวยการโรงเรียนทองประสาทเวทย์ อำเภอนองนง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี โดยมีผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ 5 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงคำตอบเฉพาะเรื่องตามวัตถุประสงค์ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 18 รูปหรือคน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยมี 9 รูปหรือคน

4.2 การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอทัพทัน อำเภอหนองฉาง อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต อำเภอบ้านไร่ จำนวน 8 อำเภอ รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน ใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้านการทดสอบการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระ ตั้งแต่สองตัวขึ้นไป

ผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า

1.1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี มีทั้งหมด 8 ด้าน 1. การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นและศรัทธาสูง เพราะหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้เสมอภาค 2. ด้านการเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลที่เป็นผู้นำทางการเมือง การปฏิบัติตนและการวางตัวเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ พบง่ายไม่ถือตัว 3. ด้านการเคารพกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การยึดหลักเสียงข้างมาก ยอมรับเสียงข้างมากเป็นสำคัญ แต่ก็ยังให้ความสำคัญของเสียงข้างน้อย 4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองของประชาชน ต้องมีการ

สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ที่ดี เน้นตรงประเด็น 5. ด้านความมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเอง การมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดอุทัยธานี มีมากขึ้น 6. ด้านความไว้วางใจนักการเมืองและให้ความร่วมมือร่วมใจกันที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งในแต่ละครั้งจะมีนักการเมืองคนเดิมหรือกลุ่ม ๆ และได้รับความไว้วางใจ 7. ด้านสามารถวิจารณ์การเมืองได้ในทางสร้างสรรค์ ประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี สามารถวิจารณ์การเมืองได้น้อยมาก 8. ด้านไม่มีจิตใจเผด็จการ ประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการ การปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะให้ความเป็นอิสระทางความคิด การแสดงออก การศึกษา

1.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย	4.02	0.82	มาก
2. ด้านยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล	3.40	0.57	ปานกลาง
3. ด้านเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย	3.97	0.85	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง	3.94	0.73	มาก
5. ด้านมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน	3.41	0.64	ปานกลาง
6. ด้านความไว้วางใจมองโลกในแง่ดี	3.90	0.88	มาก
7. ด้านวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล	4.07	0.60	มาก
8. ด้านไม่มีจิตใจเผด็จการ	4.56	0.40	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.91	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านไม่มีจิตใจเผด็จการ ($\bar{X}=4.56$, S.D.=0.40) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.60) อยู่ในระดับมาก ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.82) อยู่ในระดับมาก ด้านเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.85) อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ($\bar{X}=3.94$, S.D.=0.73) อยู่ในระดับมาก ด้านความไว้วางใจมองโลกในแง่ดี ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ด้านมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน ($\bar{X}=3.41$, S.D.=0.64) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ($\bar{X}=3.40$, S.D.=0.57) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

1.3. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดอุทัยธานี	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเชื่อ	3.28	0.59	ปานกลาง
2. ด้านค่านิยม	3.35	0.54	ปานกลาง
3. ด้านพฤติกรรม	4.13	0.76	มาก
โดยภาพรวม	3.59	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดอุทัยธานี ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษา คือ ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.76) รองลงมา คือ ด้านค่านิยม ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.54) ด้านความเชื่อ ($\bar{X}=3.28$, S.D.=0.59) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 3 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.918	.131		14.654**	.000
ด้านความเชื่อ	.324	.043	.365	7.560**	.000
ด้านพฤติกรรม	.224	.033	.325	6.718**	.000

จากตารางที่ 3 พบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี มี 2 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านความเชื่อ และด้านพฤติกรรม พบว่าส่งผลต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 4 หลักอปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

ตัวแปรหลัก อปริหานิยธรรม 7	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.325	.070		18.858**	.000
ด้านความพร้อมเพียงกันประชุม (sumbb)	.261	.040	.379	6.488**	.000

ตารางที่ 4 หลักอปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี (ต่อ)

ตัวแปรหลัก อปริหานิยธรรม 7	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.325	.070		18.858**	.000
ด้านความเคารพต่อประธานและความคิดเห็นของสมาชิกในที่ประชุม (sumdd)	.290	.034	.406	8.582**	.000
ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ (sumaa)	.125	.030	.161	4.163**	.000

จากตารางที่ 4 พบว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี มี 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านความเคารพต่อประธานและความคิดเห็นของสมาชิกในที่ประชุม ด้านความพร้อมเพียงกันประชุม ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พบว่าส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดอุทัยธานี คือ ด้านความเชื่อ และด้านพฤติกรรม นอกจากนั้นยังประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 มี ลักษณะดังนี้ 1. ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ได้แก่ ประชาชนมีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำ 2. ด้านความพร้อมเพียงกันประชุม ได้แก่ จะต้องเข้าประชุมพร้อมกันและเลิกประชุมให้พร้อมกัน 3. ร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ทางการเมือง ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์ก็ควรพึงกระทำโดยยึดจากหลักการเดิม 4. ด้านความเคารพต่อประธานและความคิดเห็นของสมาชิกในที่ประชุม ได้แก่ การเคารพประธานและสมาชิกในที่ประชุมถือเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน 5. การให้เกียรติสตรียอมรับความเท่าเทียมสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ได้แก่ ปัจจุบันสตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง เป็นผู้นำทางการเมืองมากขึ้น 6. เคารพสักการสถานของประเทศชาติบ้านเมือง ได้แก่ เป็นการแสดงเคารพนับถือสิ่งที่ดีงามในประเทศชาติ 7. การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดถึง บรรพชิตในศาสนา ได้แก่ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี จากผลการวิจัยการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี

ทั้ง 8 ด้าน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก แต่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเมืองในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงผู้ที่รักประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะต่อต้านเผด็จการ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ การปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะให้ความเป็นอิสระทางความคิด การแสดงออก การศึกษา และการประกอบอาชีพที่ตนเองชื่นชอบ มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายไม่ถูกบังคับ ส่วนด้านยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลทั้งผู้นำทางการเมือง และด้านมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีค่าเฉลี่ยปานกลาง พบว่า ส่วนมากมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในตัวผู้นำทางการเมือง เพราะมาจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่เลือกให้มาเป็นตัวแทนของตน และการปฏิบัติตนและการวางตัวเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ พบง่าย ไม่ถือตัว คอยช่วยเหลือประชาชนในเวลาที่ได้รับความสะดวก การมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดอุทัยธานีมีมากขึ้น สังเกตได้จากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมาแต่ก็มีบางส่วนที่ยังไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับการเมือง หน้าที่พลเมืองของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพรวรรณ บุรีมาตร (2563) ได้วิจัยเรื่อง พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น มีหลักดำเนินการคือ 1. ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครอง 2. ด้านการเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล 3. ด้านการเคารพกติกาของการปกครอง 4. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง 5. ด้านการมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน 6. ด้านการมองโลกในแง่ดี 7. ด้านการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล 8. ด้านการไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่ามีปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 2 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ได้ร้อยละ 37.2 แสดงให้เห็นว่า ด้านความเชื่อ และด้านพฤติกรรม ทำให้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมมากที่สุด 1. ด้านความเชื่อ ความเชื่อส่วนบุคคลของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานีนั้น ผู้นำทางการเมืองต้องสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาต่อตัวนักการเมืองเองเพื่อจะสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภมา จิตต์เที่ยง (2566) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของพรรคการเมืองในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีส่วนร่วมในหลากหลายทาง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ และประชาชนที่มาจากหลากหลายอาชีพ สภาพ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการปกครอง และการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านความเชื่อทางการเมือง 2. ด้านพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาลินี รักษัตัญญ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหาร จัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบนผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปนักการเมืองสตรีท้องถิ่นได้รับการยอมรับบทบาททางการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งจากความรู้ความสามารถและศักยภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้นักการเมืองสตรี ท้องถิ่นสามารถแสดงบทบาททางการเมืองในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีเป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพทางสังคม

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดอุทัยธานี 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 ทำนายการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ได้ร้อยละ 75.6 แสดงให้เห็นว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 มีส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัททล เสวตวรรณ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การเคารพสักการสถานของประเทศชาติบ้านเมือง และไม่บังคับปกครองสตรี พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่บัญญัติ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 8 ด้านประกอบด้วยด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านเคารพในกติกากองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ด้านมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน ด้านความไว้วางใจมองโลกในแง่ดี ด้านวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และด้านไม่มีจิตใจเผด็จการ ผู้เขียนได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวอธิบายว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 8 ด้านประกอบด้วย ด้านความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ด้านมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน ด้านความไว้วางใจมองโลกในแง่ดี ด้านวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และด้านไม่มีจิตใจเผด็จการ โดยผ่านองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความเชื่อ ด้านค่านิยม ด้านพฤติกรรม เพื่อเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี และยังนำหลักอภิธานิธรรม 7 มาใช้เพื่อเป็น

ตัวส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี การประยุกต์ใช้คือการเมืองในปัจจุบันมีการเปลี่ยนผู้ที่มีจิตใจรักประชาธิปไตยส่วนใหญ่่มักจะต่อต้านเผด็จการ และสามารถวิจารณ์การเมืองได้ในทางสร้างสรรค์ ไม่พูดว่าร้ายใส่ร้ายคู่แข่งทางการเมือง การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทุกคนมีความเชื่อมั่นสูง เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย กติกาคือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มคน และต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน ก็จะมี ความเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของทุกคนที่เป็นผู้นำทางการเมือง ส่วนมากมักมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในตัวผู้นำอยู่แล้วเพราะมากจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่เลือกมาเป็นตัวแทนของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลและผู้นำทางการเมือง และมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเอง
2. ภาครัฐควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีให้กับประชาชน โดยผ่านกระบวนการทางค่านิยมของกลุ่มบุคคล
3. ภาครัฐควรมีนโยบายในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในด้านการมั่นคงประชุมกันอย่างเนืองนิตย์และการให้เกียรติสตรียอมรับความเท่าเทียมสตรีและบุรุษ ตลอดจนถึงการคุ้มครองผู้อ่อนแอ
4. สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมีนโยบายในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมทางเมืองในทุกมิติอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ประชาชนควรได้รับรับคำแนะนำให้มีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลและผู้นำทางการเมือง และมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเอง
2. ประชาชนควรได้รับคำแนะนำให้ มีค่านิยมของกลุ่มบุคคลที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมายการกระทำของบุคคล

3. ประชาชนควรมั่นประชุมร่วมกันเพื่อร่วมกันเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และให้เกียรติสตรียอมรับความเท่าเทียมสตรีและบุรุษ ตลอดถึงการคุ้มครองผู้อ่อนแอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

4. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กำพล ศรีโท. (2566). รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดนนทบุรี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิททล เสวตวรรณ. (2565). การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพรวรรณ ปรีมาตร. (2563). พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภมา จิตต์เที่ยง. (2566). กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเมืองของประชาชนที่มีผล ต่อความเชื่อมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของพรรคการเมือง ในกรุงเทพมหานคร (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สถาบันพระปกเกล้า. (2550). วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรมและการปกครอง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- สาลินี รักกตัญญู. (2564). *การส่งเสริมบทบาทของนักรการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหาร จัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน (ดุขฎีนิพนธ์ปริชญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหวัดอุทัยธานี. (2563). *การบริหารข้อมูลสถิติการเลือกตั้ง.* สืบค้น 22 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/sdwAt>
- อานันท์ ปันยารชุน. (2551). *ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคมสถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis.* New York: Harper and Row.